

Křesťanská sociální etika

8. EKONOMIKA A PRÁCE

Biblické aspekty ekonomiky

■SZ – dvojí postoj:

■pozitivní hodnocení materiálních statků, které jsou nezbytné k životu; hojnost vnímána jako Boží požehnání, chudoba jako negativní následek lenosti.

■Bohatství odsuzováno, pokud se s ním nesprávně nakládá – v neprospěch chudých.

■NZ a tradice: ekonomická aktivita a materiální pokrok musí sloužit dobru člověka a společnosti; bohatství existuje proto, aby bylo sdíleno.

Morálka a ekonomika

■Ekonomika má morální dimenzi: vztah mezi morálkou a ekonomikou je nezbytný a niterný. Ekonomická aktivita a mravní jednání se vzájemně vnitřně prostupují.

■Subjekt ekonomiky: každý člověk, všechny národy.

■Předmět ekonomiky: vytváření a zvětšování bohatství, kvantitativně i kvalitativně.

■Nejdůležitější hodnota: důstojnost lidské osoby.

■Cíl: společné dobro.

■Ekonomická výkonnost a solidární rozvoj lidstva nejsou oddělené a alternativní cíle, nýbrž cíle neoddělitelné.

Hospodářský řád

■*Hospodářský řád je soubor rámcových podmínek, v nichž se uskutečňuje hospodářský proces.*

■*Na stávajícím hospodářském řádu závisí, kdo rozhoduje o výrobním plánu, technickém postupu, časovém rozvrhu výroby, pracovišti, druhu spotřebního zboží a služeb, o tom jak se s tímto zbožím bude zacházet, o cenách a rozdělování životního minima; a zda je nebo není zaručena svobodná volba povolání a pracoviště a svobodná volba spotřeby.*

■*Je možno rozlišit dvě základní formy hospodářského řádu: tržní hospodářství a centrálně řízené hospodářství.*

Liberální kapitalismus (tržní hospodářství)

■Systém je postaven na mechanismu trhu, volné soutěži a obchodu.

■Hnací silou a podstatou všeho je zákon nabídky a poptávky.

■Rozhodující je růst a maximalizace zisku. Pro hodnoty solidarity není místo.

■Morálka je nahrazena vírou v tržní mechanismus, který má svoji autonomii a svůj řád.

■Jedná se o ekonomii oproštěnou od hodnot. Systémem hodnot je individualistická a utilitaristická etika.

■Problém moci (zneužití, vykořisťování...).

■Brzy byl koncept v praxi měněn sociálními a politickými institucemi.

Pozice SUC k liberálnímu kapitalismu

■ Pius XI.

„Tento způsob hospodářství není sám o sobě špatný. Zvráceným se stává až tehdy, když kapitál zapojuje námezdně pracující do svých služeb, aby veškerá hospodářská činnost probíhala jednostranně podle jeho zákona a k jeho prospěchu, bez ohledu na lidskou důstojnost pracovníka, společenský charakter hospodářství, obecné dobro a na spravedlnost obecného dobra.“ (QA 101)

■ Jan Pavel II.

„Můžeme snad říci, že po ztroskotání komunismu je kapitalismus vítězný společenský systém a že je cílem úsilí zemí, které se pokoušejí znovu vybudovat nové hospodářství a společnost?... Označujeme-li za ‚kapitalismus‘ hospodářský systém, který uznává základní a kladnou úlohu podniku, trhu, soukromého vlastnictví a z něho plynoucí zodpovědnosti za výrobní prostředky a úlohu svobodných tvůrčích sil člověka v oblasti hospodářství, bude odpověď zajisté kladná... Chápe-li se však pod pojmem ‚kapitalismus‘ systém, v němž není hospodářská svoboda vázána pevným právním řádem, který jí dává do služeb plné lidské svobody a který ji považuje za zvláštní dimenzi této svobody s jejím etickým a náboženským těžištěm, pak je odpověď rozhodně záporná.“ (CA 42)“

Marxistický socialismus (centrálně řízené hospodářství)

- Odmítá tržní mechanismus.
- Stát je vlastník, správce, jediný zaměstnavatel, rozdělovatel a plánovač (hospodářský plán).
- Problém výkonu moci (despotismus, totalita, zneužívání, obohacování...).
- Hospodářský systém je uzavřený a sociálně neefektivní.
- Morálka zde nemá místo (nadstavba). Prosazuje se utilitarismus stranický a národní.
- Stále více sem pronikalo svobodné hospodářství (Čína)

Demokratický socialismus (sociální demokracie, labour party)

- Přijímá liberální ekonomické teorie. Zasazuje se o systém volného trhu. Toleruje soukromé vlastnictví.
- Rozhodující je odstranění sociální nespravedlnosti a dosažení rovnosti (důraz na solidaritu, rovnost, svobodu, přerozdělování...).
- Progresivní zdanění příjmů a majetku, sociální odvody, subvencování příjmů, příspěvky a sociální podpory.
- Přecenění role státu na úkor iniciativy jednotlivce. Přednost státním zásahům. Poslední slovo státu v hospodářských otázkách.
- Zestátnění důležitých hospodářských odvětví (hornictví, průmysl, veřejné zásobování...).
- Omezení možnosti tvorby kapitálu. Oslabení podnětů v hospodářství k větší výkonnosti. Omezený prostor podnikatelů.
- Výhrady vůči náboženským snahám.
- Liberální v otázkách kultury.
- Je svým způsobem blízky STH, ale bližší marxistickému myšlení.

Pozice SUC k socialismu

- Z dnešního hlediska lze kritiku socialismu ze strany SUC brát jako kritiku vůči těm směrům socialismu, které zdůvodňují svůj program konečným světonázorem (filosofií tohoto světa) – marxistický socialismus (komunismus)
- Na druhé straně existují také jiné směry a organizace např. sociálně demokratické strany, které se sice drží pojmu socialismus k označení toho oč usilují, s tímto cílem ovšem nespojují světonázorové hledisko napadané ze strany SUC. Hlásí se tím spíše k všeobecně uznávaným „základním hodnotám“ jako jsou svoboda, spravedlnost a solidarita a počítají s tím, že křesťané, humanisté i ateisté mohou na této bázi spolupracovat. Spolupráce křesťanů v rámci takové strany podléhá úsudku politické moudrosti jednotlivce a neměla by se stát otázkou světového názoru nebo vyznání.
- Rozdíl mezi marxistickým socialismem a západním socialismem (soc.dem):
 - západní socialismus přijal podstatné myšlenky liberální tradice.
 - Postavil se na půdu liberální, politické demokracie a práv na svobodu
 - Usiloval o to, aby k liberálním právům na svobodu přistoupila základní práva sociální
 - Demokratický socialismus usiluje cestou politické demokracie postupně odstraňovat nerovnosti.

Nedostatky liberálního kapitalismu a socialismu

- Cílem obou je materiální blahobyt – oba jsou orientovány materialisticky
- Oba jsou utilitaristické; utilitarismus kapitalistický je spíše individualistické povahy, utilitarismus socialistický je více orientován stranicky a národně

Křesťanská etika a hospodářství

- Církev se neváže na žádný určitý hospodářský, politický nebo sociální systém.
- Církev posuzuje hospodářsko-politické strategie, zda jsou slučitelné s morálními hodnotami a cíli lidstva (její kompetence).
- Při hledání funkčního hospodářského řádu se musí teorie spojit s praktickou znalostí.
- Církev akceptuje různé druhy hospodářského řádu. Nepředepisuje národům, pro který se mají konkrétně rozhodnout.
- Církev neschvaluje všechny řády stejnou měrou. Všechny systémy nejsou eticky stejně hodnotné.
- Církev odmítá oba protikladné extrémy.
- Sociálně tržní hospodářství odpovídá zásadám KSE mnohem více než jiné hospodářské řády, přesto není možné ztotožňovat sociální nauku církve se sociálně tržním hospodářstvím.

Pozice SUC k trhu

- SUC je pro tržní model.
- Svobodný trh je společensky významná instituce, protože je schopen zaručit efektivní výsledky v produkci statků a služeb. Historie ukázala, že trh dovede nastartovat a na dlouhou dobu udržet ekonomický rozvoj.
- Trh odpovídá bytí lidské osoby v jeho rozmanitosti. Je místem stálého setkávání svobodných lidí, kteří sledují své odlišné zájmy, místem předávání informací, komunikace a výměny zboží. Je to jedno z nejdemokratičtějších zařízení.
- Není přirozené připravit výrobce a ty, kteří něco nabízejí, o fungující trh. Trh stimuluje nabídku nedostatkového zboží.
- Trh sám však nestačí – neřídí vše, co je nezbytné – je morálně zneužitelný a nesolidární.

Polemika s všemocným trhem (Populorum progressio, čl. 8)

- Papež Pavel VI. polemizuje s všemocným trhem. Je to encyklika etatistická – zdůrazňuje roli státu.
- Ruka trhu působí pozhnaně jen mezi stejně silnými subjekty. V momentě, kdy je někdo zřetelně slabší, tržní mechanismy působí brutálně a prohlubují bídu tam, kde už je. Ponechá-li se společenské uspořádání svému běhu, pak stav nepůjde ke zlepšení, ale ke zhoršení. Kde nejsou rovni partneři, tam se jeví jako velmi krutý. Tržní mechanismus je dobrý sluha, ale špatný pán.
- Dynamika, vlastní svobodnému trhu, je srovnatelná s divokou řekou, která pokud nemá dobře ošetřené břehy, je schopna za sebou zanechávat spoušť. Břehem je veřejná moc a právní rámec. Pouhá iniciativa jednotlivců a svobodná konkurence nevedou k rozvoji.
- Tak, jako Pavel VI. volá po zásahu státu do vztahu mezi zaměstnavateli a dělníky, volá také po zásahu do běhu věcí ve světě, do ekonomické logiky.

Trh není “mechanismus”, nýbrž “instituce”

- Trh jako instituce regulující výměnu zboží mezi lidmi předpokládá určitou morálku těch, kteří v ní a s ní jednají. Jde o pravidla spravedlnosti směny (spolehlivost, věrnost, důvěra a čestnost). Trh nemůže plnit své funkce, když dochází ke stálému proviňování se proti pravidlům spravedlnosti směny.
- Nestačí jen apelovat na morální chování. Požadavkem jsou spíše zákonná a institucionální opatření proti zneužívání instituce trhu.
- Politickým rozhodnutím musí být ustanoven řád soutěže (základní pravidla spravedlnosti směny), který musí dát jistotu, že morální a spravedlivé jednání nepřináší ekonomické nevýhody.
- Fungující soutěž má zabránit „deformování trhu“ a soutěžní řád má působit proti vytváření převahy na trzích.

■ Sociálně orientované tržní hospodářství je nejlépe schopno spojovat svobodu jednotlivců, blahobyt všech a sociální spravedlnost, aniž by člověka v nadměrné míře morálně zatěžovalo.

Sociálně tržní hospodářství (STH)

■ Tři kritéria:

■ Ekonomická výkonnost (vyšší produktivita práce)

■ Důstojnost a svoboda člověka

■ Spolupráce a spoluodpovědnost kapitálu a práce.

■ Rovnováha dvou pilířů:

■ Svobodný trh s dokonale organizovanou soutěží (opak = ohrožení předpokladů demokracie).

■ Solidarita, která znamená sociální korekturu tržních výsledků. Solidaritu musí garantovat stát (opak = ohrožení sociálního smíru).

■ STH je dynamický proces. Hospodářská činnost potřebuje korektury a musí být pro ně otevřená.

■ Ani svobodnému trhu ani státní kontrole se nepřisuzuje nadřazená role. Vše je podřízeno obecnému blahu lidí, společnosti a společenství národů.

Předpoklady STH

■ Svobodný jedinec s osobní tvořivostí.

■ Mravně vyspělý jedinec. Čtosti nezískává teprve na trhu ve hře nabídky a poptávky. Člověka jimi musí vybavit rodina, církev, zdravá společenství a tradice. Své místo zde má náboženství a víra v Boha.

■ STH je zakotveno v křesťanské etice. Jejím morálním základem je Desatero.

■ Úcta k soukromému vlastnictví i výrobních prostředků. Svobodné nakládání se soukromým vlastnictvím.

■ Nabídka a poptávka jsou usměrňovány volnou soutěží.

POSTOJ KSN K SOCIÁLNĚ TRŽNÍMU HOSPODÁŘSTVÍ

■ „Katolická sociální nauka považuje tržní hospodářství za správnou základní formu hospodářského řádu“ srov. Centesimus annus 42

■ „Hlavním účelem výroby však není pouhé zvyšování počtu výrobků, zisk ani moc, ale služba člověku, celému člověku v jeho hmotných potřebách i v požadavcích jeho intelektuálního, mravního, duchovního a náboženského života; služba každému člověku i každé skupině lidí jakékoli rasy a z kterékoli části světa“ Gaudium et spes 64

■ „Zkušenost nás stále poučuje o tom, že kde chybí soukromá iniciativa jednotlivce, tam politicky vládne tyranie. V takovéto společnosti stagnují mnohé obory hospodářství a nedostává se v ní velké množství spotřebních statků a služeb, na které jsou odkázány tělesné a duchovní potřeby člověka. Výroba těchto statků a zprostředkování potřebných služeb předpokládá a podněcuje píli a tvůrčí vynalézavost jednotlivců. Tam, kde naopak v hospodářském životě zcela schází hospodářská a politická aktivita státu nebo je nedostatečná, dochází rychle k nenapravitelnému zmatku. Vládne zde tvrdé vykořisťování cizí bídy těmi silnějšími, kteří se – bohužel – prosazují v každé době a jsou jen málo bržděni jakýmkoli ohledy.“ Mater et Magistra 57/58

Sociálně-tržní hospodářství

■ *Státní regulace řádu konkurence*

■ *Jeho doplnění sociálním a pracovně právním zajištěním*

■ *Globální řízení celkových hospodářských procesů v zájmu stability a zaměstnanosti*

■ *Rozvoj infrastruktury: vzdělání, doprava, výstavba měst apod.*

■ *Souhrn příkazů, zákazů a hospodářských podnětů k ochraně životního prostředí*

Laborem exercens (1981)

- Encyklika byla napsána k 90. výročí RN. Navazuje na nauku papežových předchůdců a přichází s novým, zcela zásadním a obsáhlým tématem, které vrhá nové světlo na všechno, co bylo řečeno dříve. Jiné důrazy a jiné souvislosti.
- V sociální nauce církve se všechno točí kolem práce, ona je jej jejím ústředním bodem, osou i klíčem. Práce je přímo v srdci sociální otázky.
- Meditace o práci, reakce na současné problémy a současný vývoj. Práce je základní a stále aktuální součástí lidského bytí.

Práce a člověk

- Člověk před prací prchá, ale zároveň se bez ní neobejde. Podobně jako vztahy, narušení dědičným hříchem.
- Člověk ví, že k němu práce patří, ale zároveň ho obtěžuje, rád se jí vyhne. Podobně, jako tajuplný dědičný hřích naboural další věci (např. vztah mezi muži a ženami: člověk bytosti opačného pohlaví potřebuje, přitom ho tyto vztahy trápí, deprivují ho...)
- Čím je práce fyzicky náročnější, tím více se jí pohrdá. Čím je také vitálně důležitější, tím více se jí pohrdá. Čím je zbytnější, tím méně se jí pohrdá (dojička krav x zpěvačka).

Definice práce

- Jan Pavel II.: „Slovem práce se myslí každá činnost konaná člověkem bez ohledu na její ráz a okolnosti.“
- Koncil (GS 67) říká, že člověk se prací obětovanou Bohu připojuje k dílu Ježíše Krista – tranzitivní hodnota práce. Práce jako podíl na kříži Kristově. Z toho koncil vyvozuje povinnost poctivě pracovat a právo na práci. „Práce má být odměňována tak, aby se jednotlivci a jeho rodině daly možnosti vést slušný život...“
- Práce je tu pro člověka a ne člověk pro práci. Koncil upozorňuje na nešvar doby, že se člověk stává jakýmsi otrokem vlastní práce.
- Celý výrobní proces uzpůsobit potřebám člověka (ženy, matky...). Nadto poskytnout možnost rozvinout přímo v práci své schopnosti a svou osobnost. Právo na odpočinek a klid. Práce je potud lidská, pokud se jí účastní lidský rozum a svoboda.
- Člověk by měl uplatňovat svoji vyšší kvalifikaci. Kdo má VŠ, neměl by pracovat jako pomocný dělník, kde je člověk nejjednodušeji nahraditelný. Kdo má speciální dovednosti, měl by je uplatnit. Kdo je méně nahraditelný než matka?

Biblický pohled na práci

- Práce je základní aktivita samotného Boha (stvoření světa).
- Práce patří k původnímu stavu člověka a předchází jeho pádu, proto není trestem ani prokletím. Stává se „lopotou a prokletím“ až v důsledku hříchu, jímž byla nabourána původní harmonie mezi člověkem a Bohem.
- Vrcholem biblického učení o práci je přikázání sobotního odpočinku.
- Ježíš byl mužem práce. Učil, že je třeba pracovat, vážít si práce, ale nenechat se jí zotročit.

Stvoření jako evangelium práce

- Bůh práci požehnal, spolupráce na díle stvoření. Práce má 2 stránky:
- Může vést až k sobectví a dohnat druhé ke vzpouře, tím že slibuje peníze, požitky a moc.
- Rozvíjí stavovský a mravní charakter, smysl pro povinnost a lásku k bližnímu
- Jan Pavel II. představuje stvoření – první evangelium práce. Ukazuje, v čem spočívá důstojnost práce. Člověk v práci napodobuje Boha. Bůh je ten, který první pracuje. Člověk je povinen napodobovat Boha jak v práci, tak v odpočinku. Tato Boží činnost pokračuje

■Jan Pavel II. připomíná, že termín *zemi* je třeba chápat širěji: celý známý svět, úsek viditelného vesmíru, okruh, který má člověk ve své moci. Není to argument proti vesmírnému výzkumu (Jan 5, 17).

Smysl lidské práce

- Časný – bezprostřední - objektivní: Vytváří to, co potřebuje. Rozvoj od pastevečství přes zemědělství, průmysl ke službám. Patří k tomu i bádání. Objektivní smysl je časný, zůstává na této zemi, s ní pomine.
- Věčný – subjektivní - vliv, který práce vykonává na samotný subjekt. Subjektivní smysl je věčný, protože formuje lidskou duši, ta odchází do věčnosti. Práce je něco velmi duchovního.
- Tím, že čl. pracuje, bere na sebe obtíž, nepříjemnost. Práce souvisí s křížem. Práce také formuje duši. Je vlastností práce, že ho dělá lepším, posiluje dobré vlastnosti. Na konci práce je čl. jiný než před tím a lepší. Práce nás formuje do podoby toho, čím máme být na věčnosti s Bohem.
- Důležitost práce pro to, aby se čl. stal člověkem, je poznatek, ke kterému nás vedou i výsledky různých vědeckých oborů. Současně kromě obživy význam: přispívat k rozvoji vědy a techniky, mravní úrovni společnosti. Pouhé pokrytí potřeb je málo.
- Práce jako činnost specificky lidská. Činnost ostatních živočichů k udržení života není prací.
- Církev čerpá svůj názor, že práce je pro lidskou existenci podstatná, především ze zjeveného Božího slova – Bible.

Workholismus

- Práce není sama o sobě cílem, ale prostředkem. Člověk je povolán k práci, přesto má práce sloužit člověku, ne naopak: priorita subjektivní stránky práce před objektivní.
- Práce může být drogou, únikem před realitou, před pohledem na sebe samého. Odpočinek sedmého dne je pojistkou proti tomuto workholismu. Únik od otázek. čl., který pracuje od rána do noci, jakoby se nemusí ptát, proč pracuji, komu jsem zodpovědný. Absolutizace radosti z výsledku práce i za cenu zničení zdraví.

Mravní hodnota práce

- Subjektivní stránka podmiňuje samotnou mravní stránku práce. Není pochyb, že lid. práce má svou mravní hodnotu, která je bezprostředně spjatá s tím, že kdo práci vykonává je osoba - svobodný, o sobě rozhodující subjekt. Toto je samotné jádro, základ nauky o lid. práci. Odtud je ohnisko, odkud se to celé dá pochopit a rozvinout.
- Křesťanská pravda o práci. Vždy byla i dnes nucena vstupovat do konfrontace s jinými názory:

■Filozofové pohrdají fyzickou prací. Velcí filozofové antikou počínaje nepovažovali práci za hodnou svého uvažování.

■Věnovali se bytí, pralátkám ..., ale život zachovávajícím věcem (láska, rodičovství, obět', práce ...) se nikdo nevěnoval.

■V antice věděli, že se práce dělí na duševní a fyzickou – mezi nimi je nepřekonatelná propast.

■Fyzická – pro otroky, ne pro svobodného občana. To se ještě oživilo v renesanci: „Malíř na rozdíl od sochaře nedělá fyzickou práci → je daleko vznešenější.“

■Izrael byl v tomto jiný, neměl pohrdavý pohled na fyzickou práci. Staré školy zdůrazňovaly, že učený rabín má kromě znalosti Písma být vyučen také nějakému řemeslu.

■Křesťanství zde změnilo pojmy. Sám Bůh, když se v JK stal člověkem, nepřebýval v královském paláci, ale v tesařské dílně - „Evangelium práce“.

Materialismus liberalismu i marxismu

- Liberalismus i marxismus jsou z křesťanského pohledu na práci obě materialistické. Jeví se jako konflikt mezi dvěma mafiemi.
- V liberalismu je člověk nástroj, v marxismu také. Nevidí člověka jako prioritu, nýbrž ho zvětčuje – výsledek výrobních vztahů. Podle marxismu je výroba prioritní, ostatní je nadstavba. Takto se s člověkem také v praxi zacházelo.

Přímý a nepřímý zaměstnavatel

- V encyklice LE se zavádí nový pojem přímého a nepřímého zaměstnavatele.

■ **Rozlišování mezi nimi je důležité** vzhledem na organizaci práci a na možnost vytvoření spravedlivých nebo nespravedlivých vztahů.

■ **přímý zaměstnavatel: je ten, kterému jsme tak zvyklí říkat.** Instituce, právnická nebo fyzická osoba. Podepsaná na druhé straně pracovní smlouvy.

■ **nepřímý zaměstnavatel: je to mnoho různých činitelů, především stát, kteří kromě přímého zaměstnavatele mají určitou pravomoc nebo vliv, pokud se týče způsobu, jakým se uzavírá pracovní smlouva a utvářejí se vztahy v oblasti lid. práce.** Tyto okolnosti jsou natolik důležité, že jsou rovnocenné tomu, kdo ho zaměstná. Je to jakýsi společenský aspekt práce. Jde tady o princip spravedlnosti. Právě stát má za povinnost provádět spravedlivou soc. politiku.

■ Povinnosti nepřímého zaměstnavatele:

■ **Starat se o zaměstnanost**

■ **Plánovat**

■ **Zajišťovat práci pro handicapované**

Problém zaměstnanosti

■ **Starat se o zaměstnanost je první povinností nepřímého zaměstnavatele vůči zaměstnancům.** Péče o plnou zaměstnanost je první snaha.

■ **Právo na podporu v nezaměstnanosti se odvozuje od práva čl. na život.** Nezaměstnanost je vždy zlo, ve větší míře je to společenská pohroma. Nejhorší je to pro mladé absolventy na kterémkoli stupni kvalifikace.

■ **Ne vratné psychologické změny z nezaměstnanosti:**

■ **Psychologové hovoří o pracovních návycích.**

■ **Po 3 letech nezaměstnanosti dochází k ne vratným psych. změnám**

■ **První měsíc je v jakési euforii: nic nedělám a mám peníze.**

■ **Půlroční ještě nemá žádné velké následky.**

■ **Pocit zbytečnosti – nic nikomu nepřináším – nemám žádný smysl (občasné sebevraždy).**

■ **Po 3 letech jsou změny trvalé, zážitek prázdnoty a sociální vyloučení.**

Odbory a úřady práce

■ **Úloha odborů a úřadů práce. Kontakt se zaměstnavateli, aby byli připraveni na větší propouštění (rekvalifikační programy). Pomoc zaměstnavatelům k účelné organizaci práce na pracovišti.**

■ **Hlavní úloha připadá státu s orgány ministerstev a sítí profesionálů. Koordinace s dalšími složkami nepřímého zaměstnavatele je u nás problém.**

Iniciativa jednotlivce

■ **Důležitá je také spontánní iniciativa jednotlivců. Často řešením mojí nezaměstnanosti najdu práci pro sebe i pro druhé. Úřady práce nabádají k samostatnému podnikání. Státní podpora pro nové podnikatele.**

■ **Vytváření pracovních příležitostí pro druhé bude dobrým skutkem, který přikryje mnoho nepravostí. Požehnání z toho je velké.**

■ **Základní právo na práci**

■ **Lid. práci je třeba chápat jako základní právo všech lidí v mezinárodním měřítku. Není právně vymahatelné.**

■ **Bezprostřední zaměstnání každého čl. není v možnostech státu. Vedlo by to k umělé zaměstnanosti, je to podobné jako nezaměstnanost.**

■ **Mezinárodní spolupráce na tomto poli. Vyzvedá OSN a ... a FAO – světovou organizaci pro výživu. Papež dokonce žádal, aby tyto organizace měly větší výkonnou moc a aby věnovaly větší pozornost různým podmínkám v zemích.**

■ **Závěr 18. čl.: celkově se práce špatně organizuje: nevyužitý zdroj x hladovějící lidí.**

Handicapovaní (čl. 22)

■Mají právo na práci. Jejich právo je posvátné a neporušitelné. Práce jen pro zdravé = závažná forma diskriminace. Je věcí nepřímého zaměstnavatele, aby se podporovalo přiměřené zařazení těchto lidí. Člověk s handicapem by se neměl cítit odstrčený.

Vystěhovalci (čl. 23)

■Vždy existovalo stěhování do cizí země za práci. Člověk má na to v zásadě právo. Dnes se tomu bohatě společnosti brání. Snaha ujímat se lidí politicky pronásledovaných, ne z hospodářských důvodů. Obrovské ilegální přistěhovalectví do vyspělých zemí. Tou je i Česká republika.

■Nemravnost nelegálního zaměstnávání

■Hranice legality: legální zaměstnanci mají právo na všechno zabezpečení stejně jako občané státu.

■Pro zaměstnavatele je výhodnější mít nelegální zaměstnance. Stojí asi jednu třetinu.

■Ale platí o nich to, co řekl Lev XIII. o dělnících na konci 19. st. Nelegální zaměstnávání je velká nemravnost: okrádá všechny fondy – nepřispívá na společné věci, i když by bylo poctivé přispívat. Problém je úraz či nemoc.

Spiritualita práce

■Úkolem církve je také vytvoření spirituality práce. Pomoci lidem, jak se prostřednictvím práce přiblížit Bohu.

■Práce jako podíl na Kristově díle. Gn je obrazem práce: stvoření v šesti dnech = Evangelium práce. Člověk je veden, aby Boha následoval jak v práci, tak v odpočinku. Nejen stvoření, ale i stálá Boží činnost, která zůstává skryta. Učit se ji vidět. Bůh je činný všude (J 5, 17: Můj Otec nepřestal pracovat).

■Odpočinek: Lidská práce vyžaduje odpočinek každý sedmý den. V neděli člověk jakoby duchovně tráví to, co přes týden v následování Krista vytrpěl.

■Zákaz přílišné starosti o práci. Ježíš se na práci dívá s láskou: mnoho odkazů na práci v SZ i NZ. 2 Sol. 3: „Kdo nechce pracovat, ať nejl.“ – nikoli: kdo nepracuje. Ko: „Cokoliv děláte, dělejte jako pro Pána.“